

Provedba Zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji na posjedima Kongregacije sestara sv. Križa u Đakovu

UDK: 282:332.2(497.5 Đakovo)"1945/1948"

Izvorni znanstveni rad

Slađana Josipović
Filozofski fakultet, Osijek

Nakon što je približila dolazak i prva desetljeća rada časnih sestara sv. Križa u Đakovu autorica je analizirala Zakon o agrarnoj reformi i kolonizaciji na osnovu kojeg su časne sestre neposredno nakon završetka Drugog svjetskog rata ostale bez najvećeg dijela svoje imovine.

Ključne riječi: Agrarna reforma i kolonizacija, kongregacija sestara sv. Križa, Đakovo.

Uvod

Dolazak sestara sv. Križa u Đakovo i početak njihova, prije svega pedagoškog rada, jedna je od mnogobrojnih zasluga đakovačkog biskupa Josipa Jurja Strossmayera. Ulažući velike napore u razvoj školstva u Đakovštini, biskup Strossmayer u Đakovo poziva redovnice, koje su svojim pedagoškim radom trebale osigurati da škole postanu "katoličko odgojilište i izobrazovalište djece i

mladeži".¹ Godine 1856. u Đakovu se otvara Ženska pučka škola, a rad u njoj biskup povjerava sestrama milosrdnicama sv. Vinka Paulskog iz Zagreba, koje su u Đakovo došle iste godine. No, nakon višegodišnjeg uspješnog djelovanja sestre milosrdnice sv. Vinka Paulskog 1866. godine napuštaju Đakovo i vraćaju se u svoju matičnu kuću u Zagreb. Iduće tri godine u školama u kojima su do tada radile redovnice, poučavanje preuzimaju svjetovni učitelji i učiteljice. U tom razdoblju biskup Strossmayer stupa u kontakt s Kongregacijom sestara sv. Križa, koju su 1856. godine u švicarskom gradu Ingenbohlu utemeljili kapucin o. Teodozije Florentini i Marija Terezija Scherer.² Naime, krajem 1867. godine, kapitularni vikar iz Đakova Franjo Troll, u ime biskupa Strossmayera, piše Generalnoj nadstojnici u Ingenbohl "da se u Đakovu nalazi krasan samostan, no nažalost je ostao bez sestara, na veliku štetu mjesta, jer pruža bogati djelokrug za širenje slave Božje i bogobojznog kršćanskog odgoja Ženske mladeži". Posredničku ulogu između biskupa Strossmayera i sestre Marije Scherer imala je i sestra Eugenia Weiss, koja je, zahvaljujući biskupovom dopuštenju, u Đakovu i ostalim Župama biskupije, skupljala milodare za uzdržavanje njihovih socijalnih ustanova.³ Zahvaljujući izvještaju sestre Eugenije Weiss i njezinim pozitivnim dojmovima o biskupu Strossmayeru i Đakovu, sestra Marija Scherer odlučuje prihvatiti biskupov poziv, no traži da se u Kuću maticu pošalje jedan svećenik koji će upoznati duh i običaje Kongregacije. Tu ulogu biskup Strossmayer namjenjuje biskupskom ceremonijalu Antunu Pinteroviću, koji je proveo neko vrijeme u Ingenbohlu i sestrama dao prve instrukcije iz hrvatskog jezika.⁴ Dana 27. svibnja 1868. godine sklopljen je konačni ugovor između Generalne uprave Kongregacije sestara sv. Križa i Biskupskog ordinarijata u Đakovu. U ugovoru se, između ostalog, govori o dolasku sestara i preuzimanju samostana u Đakovu, istaknuti su i određeni uvjeti koje je postavila Kongregacija, a odnose se redovnički duhovni život sestara, samostalnost u odlučivanju i sl., te po zahtjevu biskupa Strossmayera, obaveza da se u Kongregaciju primaju i domaće djevojke te da Đakovo bude sjedište Hrvatske provincije sestara sv. Križa. Tijekom kolovoza i rujna 1868. godine u Đakovo je

1 Antun JARM, *Jubilej – prošlost koja to nije*. U: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, Đakovo, 7-8/2006., str. 695.

2 Isto, str. 695,697.; s. Kasilda VIDOVIĆ, *Kartitativni rad sestara sv. Križa u našoj prošlosti*. U: Kačić. Zbornik franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja, Split, 1977., str. 242.-243.; s. Estera RADIČEVIĆ, *Milosrdne sestre sv. Križa u Hrvatskoj, napose na Sušaku*. U: *Stoljetnica života i rada Milosrdnih sestara svetoga Križa na Sušaku*, Đakovo – Rijeka, 2003., str. 9.

3 s. K. VIDOVIĆ, *Josip Juraj Strossmayer i djelovanje sestara sv. Križa*. U: Kačić. Zbornik franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja, Split 1982., str. 230.; s. E. RADIČEVIĆ, *Milosrdne sestre sv. Križa u Hrvatskoj, napose na Sušaku*, str. 10.

4 s. E. RADIČEVIĆ, *Milosrdne sestre sv. Križa u Hrvatskoj, napose na Sušaku*, str. 11.

stiglo deset sestara sv. Križa, koje su preuzele žensku pučku školu, žensku preparandiju te bolnicu u kojoj su liječeni službenici i radnici biskupskog vlastelinstva. Kao datum utemeljenja Hrvatske provincije, odnosno njen rođendan, navodi se 11. lipnja 1869. godine, kada je Marija Scherer proglasila s. Adelheidu Dillenz prvom provincijalnom proglavaricom, što bi značilo da 2009. godine Hrvatska provincija sestara sv. Križa slavi 140. godišnjicu djelovanja.

Iako se u vrijeme pregovora o dolasku sestara sv. Križa u Đakovu, nekolicina njih spremala da pođu u Sjevernu Ameriku, Marija Scherer se ipak, bez puno razmišljanja, odlučila za Đakovo. Razloge tomu treba tražiti, prije svega, u činjenici da je biskup Strossmayer u to vrijeme uživao veliki ugled u Europi, te okolnosti da je sestrama ponuđen već utvrđen i uhodan plan rada, koje su započele sestre sv. Vinka Paulskog.

Tijekom prve godine svog boravka u Đakovu, sestre sv. Križa rade u bolnici, razvijajući svoju drugu granu djelovanja, te uče jezik kako bi se pripremile za prosvjetni rad, u koji su se uključile u školskoj godini 1869./1870.

Do godine 1883. godine sestre djeluju samo u Đakovu, a prva podružnica izvan Đakova bila je ubožnica u Velom Lošnju, a već iduće godine preuzimaju rad u ubožnici na otoku Visu. Karitativan rad u bolnicama sestre su iz Đakova proširile 1889. godine, kada su preuzele rad u bolnici u Vukovaru, a tijekom idućih godina počinju s radom i u bolnicama u Pakracu, Slavanskom Brodu, Virovitici, Vinkovcima, Sisku, Gospiću, Zagrebu itd.⁵

Odgojno-prosvjetni i karitativni rad sestre sv. Križa obavljale su nesmetano sve do kraja Drugog svjetskog rata, kada su za Kongregaciju, kao i cijelu Katoličku crkvu nastupila teška vremena. Sustavna represija komunističkih vlasti očitovala se u otpuštanju sestara iz škola, bolnica, sirotišta i staračkih domova te oduzimanju samostanskih prostorija. Veliki udarac za Kongregaciju sestara sv. Križa, bilo je i oduzimanje zemljišta po Zakonu o agrarnoj reformi i kolonizaciji iz 1945. godine, nakon čega su sestre ostavljene gotovo bez ikakvih sredstava za život i rad.

5 A. JARM, *Jubilej – prošlost koja to nije*, str. 697.-698.; s. K. VIDOVIĆ, *Karitativni rad sestara sv. Križa u našoj prošlosti*, str. 243.-247.; K. VIDOVIĆ, *Josip Juraj Strossmayer i djelovanje sestara sv. Križa*, str. 231.-232.; s. E. RADIČEVIĆ, *Milosrdne sestre sv. Križa u Hrvatskoj, napose na Sušaku*, str. 11.-14.; s. K. VIDOVIĆ, *Odgojno-prosvjetno i karitativno djelovanje Družbe sestara svetoga Križa u Đakovu*. U: *Diacovensia*, Đakovo, 1/1995., str. 395.-406.

Zakon o agrarnoj reformi i kolonizaciji i njegova provedba na crkvenim posjedima

Nakon uspostave komunističkog režima 1945. godine, jedno od glavnih pitanja s kojim se suočila nova vlast, bila je potreba rješavanja preostalih feudalnih i polufeudalnih odnosa u zemlji. S ciljem rješavanja vlasničkih odnosa i podjele zemlje seljacima, vlast je krenula u izradu zakona o agrarnoj reformi, "ne čekajući ni izbore za Ustavotvornu skupštinu".⁶ Prilike u kojima je trebalo rješavati agrarni problem i provesti agrarnu reformu i kolonizaciju u Hrvatskoj, bile su vrlo složene. Političko raspoloženja masa, osobito seljačkog stanovništva bilo je iznimno važno za provedbu reforme, te su vlasti stoga nastojale da "problematika bude što bolje i prikladno obrađena u sredstvima javnog informiranja, da svojom intonacijom ima mobilizatorsku ulogu u okupljanju seljačkih masa i njihovom iskazivanju radikalnog obračuna s veleposjedničkim i crkvenim vlasništvom nad zemljom".⁷ Zakon o agrarnoj reformi i kolonizaciji, na saveznoj razini, jednoglasno je usvojila Privremena narodna skupština Demokratske Federativne Jugoslavije 23. kolovoza 1945. godine. Već sljedeći dan, 24. kolovoza 1945. godine, u *Glasu Slavonije* objavljen je tekst sljedećeg sadržaja: "Stoga projekt Zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji, koji je ovih dana jednoglasno usvojio Zakonodavni odbor Privremene narodne skupštine ne pretstavlja za radni narod sela nagradu, koju mu je netko izvan njegove sredine prije ulaska u borbu obećao – kako se to u prijašnjim ratovima radilo – nego njegovu veliku pobjedu, koja ne samo da upotpunjuje, nego daje i sam smisao borbi protiv stranih zavojevača, u kojoj je dao toliko Źrtava, da bi u slobodi poŹivio čovjeka dostojnim Źvotom. Za našu pak narodnu vlast, koja je nikla iz borbe i naroda, ovaj zakon ne može biti ništa drugo nego obaveza i vraćanje duga..."⁸

Zakon o agrarnoj reformi i kolonizaciji bio je jedan od rijetkih zakona, koji je usvojen bez izdvajanja opozicije, od 385 zastupnika svi su glasali u korist Zakona. Međutim, tijekom rasprava koje su prethodile donošenju Zakona, izdvojio se Milan Grol, potpredsjednik Ministarskog saveta Privremene vlade DFJ, koji je smatrao "da je agrarna reforma važna i osjetljiva materija koju ne bi trebalo rješavati na prepad". No, na kraju su Grol i ostali članovi opozicije glasali za Zakon, bojeći se, prema nekim tvrdnjama, reakcije seljaštva.⁹ Osim činjenice da je donesen

6 Miroslav AKMADŹA, *Odnos Katoličke crkve u Hrvatskoj prema agrarnoj reformi iz 1945. godine*. U: *Historijski zbornik*, Zagreb, 53/2000., str. 171.

7 Marijan MATICKA, *Agrarna reforma i kolonizacija u Hrvatskoj 1945. – 1948.*, Zagreb, 1990., str. 44.

8 *Glas Slavonije* (GS), Osijek, 24. kolovoza 1945., str. 4.

9 M. AKMADŹA, *Odnos Katoličke crkve...*, str. 175.

jednoglasno, Zakon o agrarnoj reformi i kolonizaciji bio je i prvi zakon koji je zadirao u vlasničke odnose, odnosno zahtijevao je njihovu promjenu temeljem dvaju osnovnih načela:

1. "Zemlja pripada onima koji je obrađuju."
2. "Dodeljeno zemljište prelazi u privatnu svojinu lica kome je dodeljeno i odmah će se upisati u zemljišne knjige."

Zakon o agrarnoj reformi i kolonizaciji propisivao je oduzimanje veleposjeda, odnosno posjeda većih od 45 ha, dok je za seljačke posjede određen maksimum od 20 do 35 ha. Pravo prvenstva pri dobivanju zemlje imali su "zemljoradnici bez zemlje ili s nedovoljno zemlje koji su bili borci partizanskih odreda, NOV i POJ i Jugoslavenske armije (Narodno- oslobodilačke vojske i Partizanskih odreda Jugoslavije, *op. S. J.*), invalidi narodnooslobodilačkog rata i invalidi prošlih ratova, tj. od 1912. do 1918. godine i iz travnja 1941, zatim obitelji i siročad poginulih boraca narodnooslobodilačkog rata te Žrtve i obitelji Žrtava fašističkog terora".¹⁰

Savezni Zakon od 23. kolovoza 1945. godine bio je temelj po kojem su sve republičke jedinice trebale donijeti vlastite zakone o provedbi agrarne reforme i kolonizacije, budući da je pri izradi saveznog zakona prevladalo mišljenje "da ovlasti za provođenje agrarne reforme budu prepuštene federalnim jedinicama".¹¹

Pripreme za provedbu agrarne reforme i kolonizacije u Hrvatskoj započele su već u rujnu 1945. godine, kada je u sklopu Ministarstva poljoprivrede i šumarstva osnovan Odjel za agrarnu reformu i kolonizaciju. Odjel je imao pet odsjeka: 1. Agrarno – pravni odsjek, 2. Odsjek za utvrđivanje zemljišnog fonda, 3. Odsjek za kolonizaciju, 4. Odsjek za upravu fondova agrarne reforme i kolonizacije i 5. Financijski odsjek. Nakon utvrđivanja nacerta zakona, 24. studenog 1945. donesen je konačni Zakon o provođenju agrarne reforme i kolonizacije na području Federalne Hrvatske, koji se sadržavao sve odredbe saveznog zakona.

Kako bi što prije započelo provođenje Zakona, Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva izdalo je uputstva o organizaciji i radu gradskih, kotarskih i okružnih komisija, koje su bile zadužene za utvrđivanje agrarnih objekata i subjekata, izdvajanje zemljišta za opće i zajedničke svrhe, kolonizaciju i sl.¹²

10 M. MATICKA, *Agrarna reforma...*, str. 47. – 49.

11 M. AKMADŽA, *Oduzimanje imovine Katoličkoj crkvi i crkveno – državni odnosi od 1945. do 1966. godine. Primjer Zagrebačke nadbiskupije*. Zagreb, 2003., str. 83.

12 Nikola GAČEŠA, *Agrarna reforma i kolonizacija u Jugoslaviji: 1945. – 1948.*, Novi Sad, 1984, str. 214-215.

Utvrđivanje agrarnih objekata obavljalo se na javnim raspravama na koje su bile pozivane sve zainteresirane stranke, te je vrlo često znalo biti i nekoliko stotina ljudi. Većina rasprava u slavonskim okruzima održana je već tijekom veljače i ožujka 1946. godine, dok je u ostalim područjima većina rasprava održana do svibnja iste godine.¹³ No, unatoč činjenici da se provedbi agrarne reforme pristupilo vrlo brzo i odlučno, bilo je i određenih problema, koji su dodatno otežavali i usporavali njenu provedbu. Naime, predsjednici i članovi komisija uglavnom do tada nisu obavljali slične poslove, te se nisu najbolje snalazili, a velike je teškoće stvarao i nedostatak potrebne dokumentacije za utvrđivanje agrarnih objekata.¹⁴ Međutim, kako bi se među stanovništvom stvorio povoljan dojam o agrarnoj reformi i naglasio uspjeh vlasti u ostvarivanju zadanih programa, iznimno je bila važna promidžbena djelatnost. Stoga su se u novinama, gotovo svakodnevno, pojavljivali tekstovi u kojima se reforma opisivala na gotovo idiličan način.

Kako bi se bolje shvatio stav Katoličke crkve prema agrarnoj reformi, potrebno je, prije svega, istaknuti nekoliko vrlo bitnih odrednica u odnosu između Katoličke crkve i komunističkog režima.

Dolazak Komunističke partije Jugoslavije na vlast 1945. godine u crkvenim je redovima dočekan sa strahom za budućnost i opstanak Katoličke crkve. Naime, Crkva je teško mogla prihvatiti režim koji se temeljio na komunističkoj, dakle ateističkoj ideologiji. S druge strane, novi je režim, osim ideoloških razloga, imao izrazito negativan stav prema Katoličkoj crkvi i zbog njene navodne suradnje s ustaškim režimom u razdoblju između 1941. i 1945. godine. "Novoj vlasti također je smetalo to što je Katolička crkva bila jedina ustanova izvan njenog nadzora, a s vremenom je postala i jedino uporište oporbe u vrijeme kad višestranačje nije ni postojalo, što komunisti nisu nikako mogli prihvatiti."¹⁵

U takvom ozračju međusobnog nepovjerenja dočekan je i Zakon o agrarnoj reformi i kolonizaciji. Budući da je Katolička crkva bila veliki zemljoposjednik i gospodarski je ovisila o tim posjedima, agrarna je reforma izazvala veliko ogorčenje i shvaćena je kao napad nove vlasti na Katoličku crkvu. Osim toga, Katolička je crkva smatrala da joj država ne smije oduzimati zemlju bez pristanka Svete Stolice.¹⁶

Zakon o agrarnoj reformi i kolonizaciji bio je iznimno oštar prema crkvenim posjedima, te je dopuštao zadržavanje zemljišnog maksimuma od 10 ha, što je bilo

13 M. MATICKA, *Agrarna reforma...*, str. 88. – 89., N. GAĆEŠA, *nav. dj.*, str. 218.

14 *Isto*, str. 88. – 89.

15 M. AKMADŽA, *Oduzimanje imovine...*, str. 17.

16 M. MATICKA, *Agrarna reforma...*, str. 91.

znatno manje od maksimuma koji se ostavljao običnim, seljačkim posjedima (20 do 35 ha). Međutim, postojala je zakonska mogućnost da se crkvenim institucijama ostavi i veći maksimum, od 30 ha, ukoliko se priznaju kao institucije većeg značaja i veće povijesne vrijednosti. No, od 42 zahtjeva, Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva priznalo je poseban status samo trima crkvenim institucijama.¹⁷ Iz navedene je činjenice vidljivo da su komunističke vlasti agrarnom reformom nastojale osiromašiti Katoličku crkvu i na taj način oslabiti i njen utjecaj u društvu. S tim u vezi, vlasti su nastojale pridobiti seljačke mase na svoju stranu, ističući kako je Katolička crkva protiv toga da se zemlja dodijeli seljacima i da je to jedini razlog sukoba između Crkve i komunističkog režima.¹⁸

Jedna od tri crkvene institucije koja je dobila povećani zemljišni maksimum bila je Đakovačka (Bosanska) i Srijemska biskupija.¹⁹ Đakovački biskup Antun Akšamović bio je jedan od rijetkih biskupa u Hrvatskoj koji je bio u dobrim odnosima i spreman na suradnju s komunističkim režimom, a s druge strane i same su vlasti simpatizirale Akšamovića zbog njegove spremnosti za rad na sređivanju crkveno – državnih odnosa.²⁰ Osim toga, vlasti su prema Đakovačkoj biskupiji bile i nešto popustljivije zbog toga što je ona predstavljala Strossmayerovo naslijeđe, na čije su se jugoslavenstvo komunističke vlasti često pozivale. Upravo je zbog toga i sam Akšamović često u svojim predstavkama, upućenim nositeljima vlasti, spominjao biskupa Strossmayera, nastojeći na taj način osigurati pozitivan odgovor. Vrlo važan čimbenik u odnosima između Akšamovića i vladajućih krugova, bilo je i njegovo prijateljstvo s predsjednikom republičke Komisije za vjerska pitanja Svetozarom Rittigom, koji je rodom bio iz Slavenskog Broda, odnosno s područja Đakovačke biskupije. Naime, Akšamović je za većinu svojih zahtjeva prema državnim vlastima tražio Rittigovo posredovanje i potporu. Prijateljstvo i suradnju s Rittigom, te povoljan položaj kod vlasti Akšamović je nastojao iskoristiti i kod provedbe Zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji u svojoj biskupiji, što mu je u konačnici i uspjele.

Stav komunističkih vlasti prema Katoličkoj crkvi u pogledu agrarne reforme, vidljiv je i u dijelu knjige Nikole Gaćeše, koji među rezultatima reforme

17 *Isto.*, str. 92; N. GAĆEŠA, *nav. dj.*, str. 219.

18 M. AKMADŽA, *Oduzimanje imovine...*, str. 82.

19 Osim Đakovačke ili Bosanske i Srijemske biskupije povećani zemljišni maksimum dobile su još i Pakračka eparhija i franjevački glagoljaški samostan na Glavotoku. M. MATICKA, *Agrarna reforma...*, str. 92.

20 **Antun Akšamović** imenovan je biskupom Đakovačke (Bosanske) i Srijemske biskupije 1920. godine, a 1923. godine i apostolskim administratorom sjeverne Slavonije i Baranje, te je navedene dužnosti obnašao sve do umirovljenja 1951. godine. Umro je u 84. godini života 1959. godine.

navodi i sljedeće: "Veleposjednicima, crkvi i stranim državljanima oduzeta je zemlja, a time je likvidirana materijalna osnova njihove moći i onemogućena eksploatacija seoske sirotinje."²¹

Katolička je crkva na razne načine nastojala sačuvati što više zemlje, pa je bilo pokušaja da se čak i pojedine kapele prikažu kao pravni subjekti s pravom na maksimum od 10 ha. Unatoč tome, stav državnih vlasti prema bilo kakvim zahtjevima od strane Katoličke crkve, bio je nepopustljiv. Zbog stalnih nesuglasica oko provedbe agrarne reforme, važnu je posredničku ulogu između Katoličke crkve i države imala Komisija za vjerske poslove, na čijem je čelu u Hrvatskoj bio msgr. Svetozar Rittig.²² Komisiji su svakodnevno iz raznih biskupija, župa, sjemeništa i drugih crkvenih ustanova stizale predstavke u kojima su se žalili zbog nepravedne provedbe Zakona na crkvenim posjedima, budući da je Komisija imala pravo stavljati primjedbe i napomene svim zakonskim nacrtima koji su se ticali vjerskih zajednica, pa tako i u pitanjima agrarne reforme.²³

Kako je već navedeno, utvrđivanje agrarnih objekata provodilo se na javnim raspravama pred komisijom, na kojima je sudjelovao veliki broj ljudi. Isto se postupalo i s crkvenom zemljom, te su prilikom takvih rasprava, nositelji vlasti okupljali seljaštvo s parolama da se Crkvi ostavi što manje zemlje, što je bio "...tipičan primjer usmjerivanja javnih akcija i oblikovanja dirigiranog javnog mišljenja".²⁴ Takve su rasprave bile popraćene i novinskim tekstovima, koji su imali čisti promidžbeni sadržaj s ciljem izazivanja razdora između seljaka i svećenstva. Između velikog broja takvih članaka objavljenih u *Glasi Slavonije* tijekom veljače i ožujka 1946. godine, kada je i održana glavna rasprava, osobito zanimljiv primjer predstavlja članak objavljen 16. veljače 1946. godine. U njemu, među ostalim, stoji: "Protivno od velikog dijela katoličkog klera, koji na sve moguće načine želi izigrati agrarnu reformu i zadržati za sebe velike crkvene posjede, narodni svećenik Živko Kalajdžić iz Cerne sam je naglasio narodu kako je zakon o agrarnoj reformi pravedan i kako je razumljivo, da zemlja pripada onome, koji je obrađuje t.j. seljaku. Riješeno je, da se njegovoj župi ostavi toliko, koliko je potrebno za izdržavanje same župe, a on je u zapisnik prilikom oduzimanja viška crkvenog posjeda u Cerni iskazao svoju radost radi ovakvog rješenja, jer zna da će se narodne vlasti i sam narod brinuti za svoje prave narodne svećenike."²⁵

21 N. GAČEŠA, *nav. dj.*, str. 231.

22 Svetozar Rittig (1873. – 1961.) O Rittigu vidi detaljnije: Miroslav AKMADŽA, *Prilog poznavanju političkog djelovanja mons Svetozara Rittiga*. U: *Historijski zbornik*, Zagreb, 54/2001.

23 M. AKMADŽA, *Odnos Katoličke crkve...*, str. 177.

24 M. MATICKA, *Promjene vlasničkih odnosa u Jugoslaviji (1945. – 1948.) na stranicama hrvatskih novina*. U: *Časopis za suvremenu povijest* (ČSP), Zagreb, broj 3, 1992., str. 171.

25 GS, Osijek, 16. veljače 1946., str. 4.

Kongregacija časnih sestara sv. Križa u Đakovu pod udarom agrarne reforme

Dva dana prije donošenja Zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji na saveznoj razini, 21. kolovoza 1945. godine, sestra Amadeja Pavlović, nadstojnica reda sestara Sv. Križa, uputila je Predsjedništvu Sabora Federalne Hrvatske predstavku povodom predstojeće reforme. Budući da Kongregacija sestara sv. Križa broji 900 članica, koje same obrađuju svoje zemljište, sestra Amadeja moli da im se ostavi sva zemlja, odnosno oko 130 jutara, kupljenih u razdoblju od 1914. do 1937. godine. Posebice ističe kako im ta zemlja nije darovana, već je kupljena od "dugogodišnje zarade i uštedevine članica reda". Nadalje pojašnjava kako sestre obrađuju zemlju na najuzorniji i najmoderniji način: "Vodimo same upravu, radimo na traktoru, vršalici, sijalici, kosilici i u svim poslovima zemljoradnje i marvogojstva. Istina, gdje je potreban stručnjak za specijalni posao (na pr. rezidba vinograda), to obavlja specijalni stručnjak, dok sve ostalo rade same članice." Na kraju predstavke sestra Amadeja dodaje kako se Kongregacija ne može usporediti s pojedinačnim obiteljima niti kućnim zadrugama, nego je ona jedna velika kolektivna zajednica, koja stoga treba imati pravo na veći zemljišni maksimum.²⁶

Rasprava o utvrđenju posjeda i viškova zemljišta Kongregacije sestara sv. Križa održana je 22. siječnja 1946. godine u Đakovu pred Okružnom komisijom za agrarnu reformu i kolonizaciju, koju je predstavljao predsjednik Josip Salopek, dok je Kongregaciju predstavljala zamjenica nadstojnice Arkandela Nađ. Raspravi je prisustvovao i đakovački biskup Antun Akšamović. U svom je izlaganju sestra Arkandela navela da Kongregacija posjeduje zemljište u Đakovu, vinograd u Trnavi, te poljoprivredno zemljište u Josipovcu, ukupne površine oko 130 jutara. Ističe da Kongregacija, obzirom na njenu svrhu, predstavlja ustanovu većeg značaja, budući da se u njoj odgajaju sestre bolničarke koje rade u bolnicama na prostoru cijele Jugoslavije.²⁷

Na temelju izlaganja sestre Arkadele Nađ, Okružna komisija predlaže da se Kongregaciji, u slučaju priznavanja za instituciju većeg značaja, ostavi cijeli vinograd u Trnavi te poljoprivredno zemljište s gospodarskim zgradama u

26 Hrvatski državni arhiv (dalje HDA), Komisija za odnose s vjerskim zajednicama (KOVZ), kut. 326, Fascikl: *Predstavke (molbe, žalbe, izvještaji) 1945.-1950. u vezi agrarne reforme.*

27 Na spomenutom zemljištu u Đakovu nalaze se sljedeće stambene zgrade: središnja zgrada Kongregacije za čitavu Jugoslaviju, samostan, stambene prostorije za posluđu samostana, uredi, bolnica za svrhe Kongregacije, novicijat, školske prostorije i crkva. Državni arhiv Osijek (dalje DAO), Narodni odbor kotara (dalje NOK) Đakovo, kut. 241, Agrarna reforma i kolonizacija (ARIK), Fascikl: *Crkveni posjedi.*

Josipovcu. No, ukoliko Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva odbije prijedlog Kongregacije za dobivanjem povišenog maksimuma, Okružna komisija predlaže da joj se ostavi vinograd u Trnavi te odgovarajući dio zemljišta s odgovarajućim dijelom gospodarskih zgrada u Josipovcu. Rasprava je zaključena napomenom da je zemljišni posjed Kongregacije ujedno i jamčevina za isplatu kaucija koju uplaćuje svaka sestra po ulasku u samostan, a isplaćuje se u slučaju kada sestra ostavlja samostan i odlazi u civilnu službu.²⁸

Dana 31. siječnja 1946. godine nadstojnica Kongregacije sestra Amadeja Pavlović uputila je predstavku Ministarstvu poljoprivrede i šumarstva u Zagrebu. U predstavi sestra Amadeja ponovno ističe da 130 jutara zemljišta koje sestre same obrađuju "najuzornije i najmodernije", Kongregacija nije dobila putem darivanja, već je ono kupljeno kako bi osigurala hranu za svoje članice. Nadalje ističe da je zemljište Kongregacije vrlo važno i za nastavak humanitarnog i socijalnog rada sestara na području cijele Jugoslavije, budući da prihodi sa zemlje služe za obrazovanje sestara za rad u bolnicama. U nastavku predstavke sestra Amadeja se poziva na čl. 8 saveznog Zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji i čl. 19 republičkog Zakona, odnosno priznavanje Kongregacije za ustanovu većeg značaja ili veće historijske vrijednosti te čl. 3 toč. b i čl. 5 republičkog Zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji, koji predviđaju veći zemljišni maksimum socijalnim ustanovama i ustanovama koje obavljaju kulturni i društveno korisni rad. Na temelju tih zakonskih propisa sestra Amadeja konačno predlaže:

"I. da se sveukupno naše zemljište izdvoji iz propisa o primjeni agrarne reforme, jer se radi o općoj socijalnoj ustanovi, nadalje bolnici i konačno, jer zemlju u zajednici same obrađujemo po načelu: zemlje onome, koji ju obrađuje podredno

II. da se utvrdi, da na nekretninama upisanim u gr.ul.br. 686 i 771 p.o. Budrovac, gr.ul.br. 49 p.o. Đakovo i gr.ul.br 379 p.o. Trnava postoje tri agrarna objekta i to:

- 1/. Kongregacija sestara sv. Križa u Đakovu
- 2/. Odgojni zavod za kandidatkinje reda
- 3/. Bolnica družbine provincije

i konačno

III. da se za sva tri agrarna objekta prizna u smislu čl. 19 Zakona o provedbi agrarne reforme i kolonizacije, da su vjerske ustanove većega značenja sa pravom na odgovarajući povišeni maksimum."²⁹

28 DAO, NOK Đakovo, kut. 241, ARIK, Fascikl: *Crkveni posjedi*, Zapisnik od 22. siječnja 1946.

29 DAO, NOK Đakovo, kut. 241, ARIK, Fascikl: *Crkveni posjedi*, 20, 31. siječnja 1946.

Predstavku gotovo istog sadržaja sestra Amadeja ponovno je uputila Ministarstvu poljoprivrede i šumarstva, 22. veljače 1946. godine uz koju je priložila i zapisnik zajedničke sjednice budrovačkog Mjesnog Narodnog odbora, Mjesnog odbora Antifašističkog fronta Žena, Mjesnog odbora Jugoslovenske Narodne fronte i Mjesnog odbora Ujedinjenog saveza antifašističke omladine Hrvatske, održane dva dana ranije, 20. veljače 1946. godine.³⁰ Jedina točka dnevnog reda rasprave bila je "preporuka svijju četiri odbora radi ostavljanja i nepodvrgavanja posjeda pustare Josipovac, vlasništvo Kongregacije sestara sv. Križa u Đakovu, pod agrarnu reformu". Zaključak sjednice glasilo je: "Sva četiri odbora jednoglasno preporučuju molbu Nadstojništva sestara sv. Križa u Đakovu od 18.II. br. 20/46.,³¹ i mole mjerodavne, da se posjed ne podvrgne agrarnoj reformi i kolonizaciji, jer posjed cjelokupni obrađuje spomenuto nadstojništvo sa vlastitom radnom snagom, izuzev sezonskih radova, za čega se uzme manji broj radnika. Napomenuti je, da spomenuti posjed raspolaže sa naj modernijim poljoprivrednim oruđem i mašinama."³²

U zaštitu Kongregacije stao je i sam biskup Akšamović, koji je u više navrata posredovao kod predsjednika Narodne vlade Vladimira Bakarića u korist časnih sestara sv. Križa. U predstavci od 22. siječnja 1946. godine zalaže se da samostan sestara sv. Križa bude ocijenjen kao ustanova većeg značaja i dobije povišeni zemljišni maksimum, "barem po § 19. ako ne po § 3. toč. b. Zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji". Ovakav zahtjev opravdava činjenicom da svaka kandidatice prilikom ulaska u samostan donosi miraz, koji joj se, prilikom istupanja iz samostana i prelaska u civilni život mora vratiti.³³

Dana 18. veljače 1946. godine, Akšamović je uputio Bakariću novu predstavku, koja zapravo predstavlja nadopunu predstavci od 22. siječnja. Nakon ponavljanja činjenica iznesenih u prethodnoj predstavci, Akšamović se poziva na § 8. Zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji u kojem stoji: "Seljačkim odnosno zemljoradničkim posjedom smatra se svaki posjed bez obzira na površinu, kojemu je poljoprivreda jedino i glavno zanimanje..." Nadalje ističe da se, prema tome, sestre mogu smatrati zemljoradnicima, budući da im je rad na zemlji jedino i glavno zanimanje, te da su ujedno i vlasnice posjeda zahvaljujući predanom mirazu prilikom ulaska u samostan. Historijsku vrijednost samostana sestara sv. Križa, Akšamović potkrjepljuje činjenicom da je "...Družbu sestara sv. Križa u

30 DAO, NOK Đakovo, kut. 241, ARIK, Fascikl: *Crkveni posjedi*, 39-1946, 22. veljače 1946.

31 Predstavka Ministarstvu poljoprivrede i šumarstva označena brojem 20/46 upućena je 31. siječnja 1946., a ne 18. veljače kako se navodi. (op. S.J.)

32 DAO, NOK Đakovo, kut. 241, ARIK, Fascikl: *Crkveni posjedi*, Zapisnik od 20. veljače 1946.

33 HDA, KOVZ, kut. 326, Fascikl: *Predstavke...*, 200/1946.

današnji samostan postavio veliki biskup J. J. Štrosmajer 1868. godine, te joj je odredio smjernice kulturnoga rada u našoj biskupiji koji je Družba proširila i preko granica biskupije đakovačke". Sve navedene činjenice, dodaje Akšamović, dokazuju da Samostan Družbe sestara sv. Križa u Đakovu mora biti ocijenjen kao crkvena ustanova "većega historijskog značaja i veće historijske vrijednosti", kojoj bi se priznao povišeni zemljišni maksimum.³⁴ Kopiju navedene predstavke Akšamović je poslao i Svetozaru Rittigu, a u priloženom pismu ističe: "Eto ja sam se lično zauzeo za ove vrlo važne crkvene ustanove, a Ti nastoj da postignemo željeni uspjeh."³⁵

Međutim, unatoč brojnim predstavkama i molbama od strane Kongregacije, pa i samog biskupa Akšamovića da se Kongregaciji sestara sv. Križa ostavi veći zemljišni maksimum kao ustanovi većeg značaja, to se nije dogodilo. Naime, Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva u suglasnosti s Predsjedništvom vlade NRH donijelo je odluku da se Stolna crkva u Đakovu i Đakovačka biskupija priznaju kao crkvene ustanove većeg značaja i veće historijske vrijednosti, dok se "ostalim ustanovama, i to Stolnom Kaptolu, Bogoslovnom sjemeništu, Dječaćkom sjemeništu, Nemoćištu i samostanu sestara sv. Križa, ne priznaje svojstvo crkvene ustanove većeg značaja ili veće historijske vrijednosti".³⁶

Na temelju navedene odluke Ministarstva poljoprivrede i šumarstva, pristupilo se provedbi agrarne reforme na zemljišnim posjedima Kongregacije. Dana 20. svibnja 1946. godine Okružna komisija za agrarnu reformu i kolonizaciju u Slavonskom Brodu donijela je odluku o utvrđenju agrarnih objekata za posjed Kongregacije sestara sv. Križa, kojom im se u vlasništvo ostavlja 17 jutara i 1314 četvornih hvati (čhv)³⁷ te 1 jut. i 906 čhv. neplodnog i neobradivog zemljišta (koje se po zakonu ne može oduzeti za svrhe agrarne reforme i kolonizacije, budući da nisu agrarni objekti), dok se u svrhe agrarne reforme i kolonizacije, bez mogućnosti odštete, oduzima površina od 103 jut. i 1301 čhv.³⁸ U obrazloženju odluke stoji: "Povodom predstavke Kongregacije č.sestara sv. Križa u Đakovu da se njima

34 HDA, KOVZ, kut. 326, fascikl, 433/1946. Predstavku sličnog sadržaja Akšamović je 22. veljače 1946. godine uputio i Ministarstvu poljoprivrede i šumarstva u Zagrebu. M. AKMADŽA, *Crkva i država. Dopisivanja i razgovori između predstavnika Katoličke crkve i komunističke državne vlasti u Jugoslaviji*, Svezak I. 1945.-1952., Predstavka biskupa Antuna Akšamovića Ministarstvu poljoprivrede i šumarstva NR Hrvatske, u svesi s agrarnim maksimumom Družbe sestara sv. Križa u Đakovu, Zagreb, 2008., str. 562.-563.

35 Biskupski arhiv Đakovo, Fond Biskupske kancelarije, 432-1946, 18. veljače 1946.

36 DAO, NOK Đakovo, kut. 241, ARIK, Fascikl: *Crkveni posjedi*, 12334-VII-10002/1946, 7. ožujka 1946.

37 Ostavljeno zemljište odnosi se na dio zemljišno-knjižnog uloška broj 49 u katastarskoj općini Đakovo te cijeli posjed u Trnavi.

38 Oduzeto zemljište odnosi se na ostatak zemljišno knjižnog ul. broj 49 u katastarskoj općini Đakovo te cijelokupno poljoprivredno zemljište s gospodarskim zgradama u Josipovcu, katastarska općina Budrovci.

ostavi 3 povišena zakonska maksimuma i to kao trima agrarnim objektima, kao Vrhovnoj upravi Družbe sestara Sv. Križa u Djakovu, odgojnom zavodu za kandidatkinje družbe i bolnici za članove družbe Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva, Odjel za agrarnu reformu i kolonizaciju svojim rješenjem od 7/III.1946 broj 12334-VII-10002/1946 je riješilo, da se ne priznaje Samostanu časnih sestara svojstvo crkvene ustanove većeg značaja ili veće historijske vrijednosti. Prema tomu se ovoj crkvenoj ustanovi nije mogao dodijeliti povišeni zakonski maksimum. Neosnovan je također i njihov zahtjev, da se ostavi tri zakonska maksimuma gore navedenim ustanovama s razloga, jer je u gruntovnici posjed upisan na jednog gruntovnog vlasnika i to Kongregaciju sestara Sv. Križa u Djakovu u kojoj crkvenoj ustanovi su uključena i ostala gore navedena tri agrarna objekta."³⁹

Protiv navedene odluke, nadstojnica Kongregacije sestra Amadeja Pavlović uputila je 1. lipnja 1946. godine opširnu žalbu Okružnoj komisiji za agrarnu reformu i kolonizaciju u Slavenskom Brodu, koja ju je s prijedlogom rješenja trebala dostaviti Ministarstvu poljoprivrede i šumarstva u Zagrebu na konačnu odluku. U prvom redu, žalba je bila usmjerena protiv odluke po kojoj Kongregaciji nije ostavljen cijeli posjed od 130 jutara, koji je u cijelosti nabavljen od miraza članica reda i njihove skromne uštede. Nadalje se ukazuje na nepravедnost odluke o uskraćivanju proširenog maksimuma od 30 hektara, odnosno o nepriznavanju Kongregacije za ustanovu većeg značaja, iako okuplja veliki broj članica, njih oko 900, koje djeluju na području čitave države. Sestra Amadeja u nastavku žalbe ističe: "Veći značaj ovoga samostana, kuće matice, proizlazi i iz toga, što je ujedno i vrhovna uprava družbe, vrhovna vjerska i crkvena vlast za tu zajednicu, nadalje, što se ondje nalazi odgojni zavod za kandidatkinje družbe i konačno bolnica za sve članove družbe." Kao historijsku vrijednost Kongregacije, sestra Amadeja ističe njihov samostan u Đakovu, koji se ubraja među najstarije ženske ustanove u Hrvatskoj, a osnovao ga je veliki biskup J.J. Strossmayer još 1868. godine.

U nastavku žalbe ističu se neke nepravilnosti prilikom utvrđivanja agrarnih objekata i dodjeljivanja zemljišnog maksimuma. Navode se sljedeće katastarske čestice: 718/2 i 719/2 upisane u zemljišno-knjižni uložak broj 49 u katastarskoj općini Đakovo, koje su označene kao vrtovi, a u stvarnosti je riječ o česticama na kojima je sagrađena glavna kuća Kongregacije, bolnica sestara, pomoćne zgrade i crkva, zatim čestice 187/1 i 187/2 u istoj katastarskoj općini, koje u stvarnosti predstavljaju male ukrasne vrtove i stazice, a ne agrarne vrtove, te čestice u katastarskoj općini Trnava, koje predstavljaju neagrarno zemljište (dvorište,

39 DAO, NOK Đakovo, kut. 241, ARIK, Fascikl: *Crkveni posjedi*, 2150-46, 20. svibnja 1946.

putovi i sl.), a također su uračunate u zemljišni maksimum. "Cjelokupna ova površina", napominje sestra Amadeja, "ne može nikako potpasti kao agrarno zemljište u naš maksimum (...) nego kao neagrarno zemljište", budući da se Zakon o agrarnoj reformi i kolonizaciji ne odnosi na objekte koji nisu agrarni, odnosno na neplodno zemljište. Također se u Žalbi navodi da Kongregacija posjeduje i nešto više od 7 jutara zemljišta u Zagrebu na kojem se nalazi crkva, samostan, zgrada za bolesne sestre, privatni ukrasni vrt, voćnjak, oranica, te nešto šume i pašnjaka, što nije navedeno u odluci od 20. svibnja, a važno je zbog toga što Kongregacija želi da joj se baš te nekretnine priznaju u zemljišni maksimum. Kao posljednji sporni dio napadnute odluke, sestra Amadeja navodi česticu 657/2 u katastarskoj općini Trnava, u površini od 800 čhv., koja je Kongregaciji uračunata u zemljišni maksimum, a zapravo im ne pripada niti ju koriste, jer je već dugi niz godina u vlasništvu Anice Romić-Marušić iz Đakova.

Nakon iznošenja svih nepravilnosti i spornih dijelova odluke o utvrđivanju agrarnih objekata Kongregacije, koji nisu odgovarali činjeničnom stanju, sestra Amadeja žalbu zaključuje molbom:

"U koliko Ministarstvo ne bi uvažilo našu opravdanu molbu, te nam ostavilo cijeli posjed nego prošireni maksimum to molimo, da nam se u naš maksimum uračunaju:

1./ Spomenuti vrtovi upisani u gr.ul.br 49 p.o. Đakovo.

2./ Nekretnine upisane u gr.ul.br. 379 p.o. Trnava izlučivši jedno jutro neplodnog zemljišta kao neagrarno zemljište u našu korist i kat.čest.br. 657/2 od 800 čhv. u korist Romić-Marušić.

3./ Zatim nekretnine upisane u gr.ul.br. 564 p.o. Zagreb izlučivši neplodno zemljište kao neagrarno u našu korist.

4./ Ostatak do potpunog maksimuma iz nekretnine p.o. Budrovci.

U slučaju, da Ministarstvo ne uvaži naše žalbe, već nam dodijeli samo 17 jutara kao maksimum, to molimo kao i kod proširenog maksimuma da nam se dodijeli:

1./ Spomenute vrtove iz gr.ul.br 49 p.o. Đakovo.

2./ Cjelokupne nekretnine gr.ul.br. 379 p.o. Trnava izlučivši 1 jutro neplodnog zemljišta kao neagrarno zemljište u našu korist i česticu 657/2 od 800 čhv. u korist Romić-Marušić.

3./ Nekretnine upisane u gr.ul.br. 564 p.o. Zagreb izlučivši neplodno zemljište kao neagrarno u našu korist.

U tom slučaju odričemo se kat.čestice 2215 gr.ul.br.49 p.o. Đakovo u površini od 3 j. i 32 čhv. u svrhe Agrara, i dio kat.čestica br. 690/1 upisanih u gr.ul.br. 564

p.o. Zagreb u kulturi šume i pašnjaka, u površini koja je potrebna za izjednačenje maksimuma."⁴⁰

Dok se iščekivala nova odluka Ministarstva poljoprivrede i šumarstva u Zagrebu u vezi provedbe agrarne reforme na posjedima Kongregacije, predstavništvo Gradskog NO-a Đakovo stupilo je u kontakt s biskupom Akšamovićem u vezi osnutka narodne bolnice u zgradi samostana časnih sestara sv. Križa u Đakovu. U slučaju pristanka predstavnici Gradskog NO-a, prenijeli su jamstvo Ministarstva poljoprivrede i šumarstva: "Posjed 'Josipovac' ostaje netaknut. Sestre samostana će na toj ekonomiji i dalje nesmetano raditi. Dohodak, odnosno čisti prihod nakon isplate svih radnih snaga i druge reži je na toj ekonomiji privađat će se za korist bolnice."⁴¹ Prijedlog Gradskog NO-a biskup Akšamović prosljedio je nadstojnici Kongregacije sestri Amadeji, koja je u odgovoru odbila mogućnost pregovora za otvaranje bolnice u zgradi samostana, uputivši Gradski NO-a izravno na Svetu Stolicu: "Družba je naša crkvena ustanova, koja je osnovana i odobrena Dekretom Svete Stolice, pa prema tomu niti mogu, niti sam vlasna, da samostalno, bez odobrenja Svete Stolice, stupim u bilo koje vrsti pregovaranja, koje se tiču kuće matice. Isto tako nije vlasna ni Generalna nastojnica u tom predmetu samostalno raspravljati. Molim prečasnog Naslov, da izvoli obavijestiti Gradski N.O. u Đakovu, da se u predmetu smještenja bolnice u našu kuću maticu izvoli obratiti izravno na Svetu Stolicu."⁴²

Nakon neuspješnog pokušaja pregovora oko predaje dijela samostana u zamjenu za očuvanje većeg dijela zemljišta Kongregacije, vlasti su, ne čekajući konačnu odluku Ministarstva poljoprivrede i šumarstva, 14. kolovoza 1946. godine preuzele poljoprivredno dobro Josipovac i predale ga Zemljišnom fondu agrarne reforme i kolonizacije. Takav razvoj događaja dao je naslutiti da ni drugostupanjska odluka Ministarstva neće donijeti bitnije promjene u korist Kongregacije. Po nalogu predsjednika Gradskog NO-a u Đakovu da posjed i dalje obrađuju, na posjedu Josipovac do tada je obavljena jesenska sjetva 1945. godine i proljetna sjetva 1946. godine. Nakon preuzimanja posjeda, sestra Amadeja uputila je predstavku Ministarstvu poljoprivrede i šumarstva u kojoj traži da se za izvršene radove Kongregaciji isplati svota od 124.165 dinara. Na kraju predstavke, sestra Amadeja napominje: "Kako nam je odbijena molba, da nam se u mjesto isplate izvršenih radova ostavi urod pšenice, koji je dne 30.IX.t.g. oduzet, to molimo, da nam se gornji obračun prizna i isplati, da si možemo

40 DAO, NOK Đakovo, kut. 241, ARIK, Fascikl: *Crkveni posjedi*, 121-1946., 1. lipnja 1946.

41 Biskupski arhiv Đakovo, Fond Biskupske kancelarije, 1041-1946, 6. lipnja 1946.

42 Biskupski arhiv Đakovo, Fond Biskupske kancelarije, 1041-1946, 11. lipnja 1946.

nabaviti potrebnu hranu za izdržavanje naših članova."⁴³ Zbog nedostatka pisanih dokumenata, rezultati ovoga zahtjeva nepoznati su, no ostaje činjenica da je i u slučaju isplate navedenih troškova, oduzimanjem dobra Josipovac (oranice i pripadajuće gospodarske zgrade u površini od gotovo 100 jutara) s kojeg su se opskrbljivale sve članice i ustanove Kongregacije, učinjena nenadoknadiva šteta, a njeno djelovanje kako u Đakovu, tako i u ostatku države, znatno je otežano i svedeno na najmanju razinu.

Konačna odluka o provedbi agrarne reforme na posjedima Kongregacije donesena je 16. prosinca 1946. godine. Drugostupanjska odluka Ministarstva poljoprivrede i šumarstva djelomično je uvažila žalbu Kongregacije od 1. lipnja 1946. godine, i to u onom dijelu koji se odnosio na izlučivanje neplodnog zemljišta iz zemljišnog maksimuma. Zahtjev žalbe da se Kongregaciji odobri povišeni zemljišni maksimum kao vjerskoj ustanovi većeg značaja i veće historijske vrijednosti, ponovno je odbijen. Takvom odlukom Kongregaciji je ostavljeno u vlasništvo zemljište u površini od 18 jut. i 603 čhv., te 3 jut. i 1437 čhv. neplodnog zemljišta, a oduzeto je zemljište u površini od 107 jut. i 1484,3 čhv.⁴⁴, te je tako ispunjena krajnja intencija državnih vlasti da se Kongregacija, kao i Katolička crkva u cijelosti, oduzimanjem materijalnih sredstava osiromaši, a time i oslabi njen utjecaj u društvu.

43 DAO, NOK Đakovo, kut. 241, ARIK, Fascikl: *Crkveni posjedi*, 200, 16. listopada 1946.

44 DAO, NOK Đakovo, kut. 241, ARIK, Fascikl: *Crkveni posjedi*, 46519-VII-41830/1946, 16. prosinca 1946.

SUMMARY

Slađana Josipović

Implementation of the agrarian reform and colonization on the properties of the Sisters of the Congregation of the Holy Cross

This article has shown the implementation of the agrarian reform and colonization in 1945 in the areas of the Congregation of the Holy Cross in Đakovo. Circumstances of the arrival of the sisters of the Holy Cross in Đakovo and the beginning of their activities author described the introductory part. In the next part of the article she shows the course of making the law at the federal level, then the Federal Croatian territory, as well as the law's main provisions. Reaction of the Catholic Church to the above law was extremely negative, since the law was eager to reduce church properties and tended to impoverish the Catholic church and weaken its influence in society. Despite good relations between Bishop Anthony Akšamović and state authorities, and his friendship with the President of the Republic Commission for Religious Affairs Svetozar Rittingom, Akšamović failed to protect the Congregation of the implementation of the agrarian reform. Besides Akšamović's commitment, many petitions and complaints addressed to state authorities by the Congregation itself also did not bring results. Finally, the congregation was taken more than 107 acres of fertile land, which has its effect both in Đakovo, as well as in the rest of the country making the influence of the church much more difficult and reduced to the lowest level due to the lack of funds.

